

СКЛАДОВІ РЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІО-ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

© 2014 ГРИГОРУК П. М., ФЕДОРОВА Т. Ю.

УДК 330.342

Григорук П. М., Федорова Т. Ю. Складові регіональної соціо-еколого-економічної системи в умовах сталого розвитку

Метою даної статті є визначення основних складових регіональної соціо-еколого-економічної системи (СЕЕС) і можливості їх взаємодії в умовах сталого розвитку, адже сталий розвиток СЕЕС розглядається як стійкість кожної з підсистем і системи в цілому, а в широкому сенсі – це динамічне функціонування всієї системи, включаючи усі види стійкості. Для забезпечення переходу на шлях сталого екологоорієнтованого розвитку особливу увагу необхідно звернути на формування головних принципових схем і механізмів, оскільки саме в даній системі визначаються особливості природних, соціальних і господарських умов функціонування регіону. Комплексне вирішення проблем еколого-економічного та соціального розвитку регіонів – це, безумовно, актуальне завдання сучасності. Суспільство, яке безпосередньо впливає на стан навколишнього середовища, експлуатуючи природно-ресурсний потенціал планети, визначає рівень здоров'я, забезпеченості необхідними продуктами харчування, депопуляції населення, тобто все те, що формує рівень життя суспільства на цій території в даний момент і впливає на майбутні покоління. У свою чергу, рівень життя населення багато в чому визначає екологічну ситуацію. Можливість функціонування СЕЕС на регіональному рівні повинна базуватися на: виявленні специфічних особливостей регіонів; визначенні рівня розвитку продуктивних сил і виробничих стосунків; визначенні відповідності наявного правового базису для здійснення сталого розвитку в регіоні.

Ключові слова: соціо-еколого-економічна система, стійкість, сталий розвиток, регіональна політика.

Бібл.: 9.

Григорук Павло Михайлович – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці, Хмельницький національний університет (вул. Інститутська, 11, Хмельницький, 29016, Україна)

E-mail: violete@ukr.net

Федорова Тетяна Юрївна – аспірантка, кафедра автоматизованих систем і моделювання в економіці, Хмельницький національний університет (вул. Інститутська, 11, Хмельницький, 29016, Україна)

E-mail: tanyushkagr@mail.ru

УДК 330.342

UDC 330.342

Григорук П. М., Федорова Т. Ю. Составляющие региональной социо-эколого-экономической системы в условиях устойчивого развития

Целью данной статьи является определение основных составляющих региональной социо-эколого-экономической системы (СЭЭС) и возможности их взаимодействия в условиях устойчивого развития, ведь устойчивое развитие социо-эколого-экономической системы рассматривается как стойкость каждой из подсистем и системы в целом, а в широком смысле – это динамическое функционирование всей системы, включая все виды стойкости. Для обеспечения перехода на путь постоянного экологоориентированного развития особое внимание необходимо обратить на формирование главных принципиальных схем и механизмов СЭЭС, поскольку именно в данной системе определяются особенности природных, социальных и хозяйственных условий функционирования региона. Определяя результатами своей деятельности состояние природной окружающей среды, эксплуатируя природно-ресурсный потенциал территории, общество определяет уровень здоровья, обеспеченности необходимыми продуктами питания, депопуляции населения, то есть все то, что формирует уровень жизни общества на этой территории. В свою очередь, уровень жизни населения во многом определяет экологическую ситуацию. Возможность функционирования СЭЭС на региональном уровне должна базироваться на: выявлении специфических особенностей регионов; определении уровня развития производительных сил и производственных отношений; определении соответствия имеющегося правового базиса для осуществления устойчивого развития в регионе.

Ключевые слова: социо-эколого-экономическая система, стойкость, устойчивое развитие, региональная политика.

Библ.: 9.

Григорук Павел Михайлович – доктор экономических наук, доцент, заведующий кафедрой автоматизированных систем и моделирования в экономике, Хмельницкий национальный университет (ул. Институтская, 11, Хмельницкий, 29016, Украина)

E-mail: violete@ukr.net

Федорова Татьяна Юрьевна – аспирантка, кафедра автоматизированных систем и моделирования в экономике, Хмельницкий национальный университет (ул. Институтская, 11, Хмельницкий, 29016, Украина)

E-mail: tanyushkagr@mail.ru

Grygoruk P. M., Fedorova T. J. Components of the Regional Socio-Ecological-Economic System in the Context of Sustainable Development

The article is aimed to identify the main components of the regional socio-ecological-economic system (SEES) and chances of their interaction in the context of sustainable development, thus sustainable development of a socio-ecological-economic system is seen as stability of each of the subsystems and the system as a whole, and in a broad sense is meant the dynamic functioning of the entire system, including all kinds of stability. To ensure the transition towards permanent environmental-oriented development, particular attention should be paid to the formation of the major concepts and mechanisms of the SEES, because in this system the characteristics of the natural, social and economic conditions of the region are determined. While influencing the state of the natural environment through the own activities, exploiting the natural-resource potential of a territory, the society determines the level of health, provision of the necessary foods, depopulation of the citizens i.e. all that, what forms the level of society's living in that territory. In turn, the living standard of the population largely determines the environmental situation. The possibility of SEES functioning at the regional level should be based on: identification of specific characteristics of regions; determination of level of development of the productive forces and production relations; determination of compliance with the existing legal basis for the implementation of sustainable development in the region.

Key words: socio-ecological-economic system, stability, sustainable development, regional policy.

Bibl.: 9.

Grygoruk Pavlo M. – Doctor of Science (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Automated Systems and Modeling in Economics, Khmelnytsky National University (vul. Instytutska, 11, Khmelnytsky, 29016, Ukraine)

E-mail: violete@ukr.net

Fedorova Tatyana J. – Postgraduate Student, Department of Automated Systems and Modeling in Economics, Khmelnytsky National University (vul. Instytutska, 11, Khmelnytsky, 29016, Ukraine)

E-mail: tanyushkagr@mail.ru

Економічне зростання України в останні роки підтримується лише завдяки постійному використанню ресурсного потенціалу, що, у свою чергу, призводить до екологічної кризи. Загострення даної ситуації вимагає вивчення економічної системи та аналіз її з боку сталого розвитку. Для переходу України на шлях сталого розвитку необхідно сформувати механізм соціо-еколого-економічної системи, оскільки саме в даній системі визначаються особливості природних, соціальних і господарських умов функціонування регіону. Вирішення проблем еколого-економічного та соціального розвитку регіонів – це одне із основних завдань сучасності.

Провідні українські та російські вчені В. Аніщенко, Л. Мельник, А. Овчиннікова та ін. досліджували ідеї паритетності сталого розвитку суспільства. Найбільш повно розкрили і підкреслили значущість даної ідеї Данилішина Б., Іванова В. А., Желаяєва С. та ін.

Метою статті є розкриття змісту сталого розвитку, визначення поняття «регіон», теоретичне дослідження структури соціо-еколого-економічної системи та ефективного її функціонування в умовах ефективної економіки.

Постійне зростання використання невідновлюваних ресурсів, стрімке підвищення забруднення навколишнього середовища, у тому числі й радіаційне, та ослаблення озонового шару – це прямий шлях до екологічної катастрофи, яка ставить під загрозу виживання людства взагалі, тому більшість країн взяли курс на сталий розвиток.

Як визначає Овчиннікова А. В., «сталий розвиток – шлях, ґрунтований на підтримці впродовж тривалого часу розширеного відтворення виробничого потенціалу, людських ресурсів і природного середовища. При сталому розвитку забезпечується рівновага між трьома тісно взаємозв'язаними елементами системи: економічною, соціальною сферою і довкіллям» [8, с. 45].

Для переходу на шлях сталого розвитку необхідно перебувати економіку певної країни таким чином, щоб було забезпечене оптимальне використання обмежених ресурсів, впроваджувались програми з екологізації виробництва, значною мірою використовувались енергозберігаючі технології та екологічно чисті матеріали. Важливою зміною стане і те, що ціна на продукцію буде вираховуватись з повних витрат виробництва, тобто вартість відтворення природних ресурсів теж закладатиметься в дану ціну, що може негативно вплинути на прибутковість підприємств, адже підвищення ціни призводить до зниження попиту на продукцію, що веде за собою зниження конкурентоспроможності цього продукту, а отже, спад економічних показників, що може суперечити концепції сталого розвитку. Дана ситуація дасть всі шанси для активного розвитку недоброякісного вітчизняного виробництва та дешевого імпорту, якість яких може бути досить сумнівною, а також підвищення виробництва підробок під певні бренди, що призведе збільшення витрат на створення необхідних контролюючих органів [9].

Оскільки ми розглядаємо саме регіональну систему, то переходимо до визначення поняття «регіон».

Регіон – це економічна категорія, яка може розглядатись як соціо-еколого-економічна система (у подаль-

шому – СЕЕС), яка регулюється певними нормативами та направлена на формування сталого розвитку як у цілому в системі, так і в кожній з її складових зокрема [6].

Регіон в Україні – це певна одиниця території, яка відрізняється певними територіальними або економічними особливостями і об'єднує в собі декілька областей з подібними територіально-економічними особливостями [7]; економіко-територіальна одиниця, що може здійснювати як зовнішні, так і внутрішні фінансово-кредитні, торговельні, економічні, соціальні, енергетичні та інші види відносин, хоча тільки в певному правовому полі; невід'ємна частина системи виробничих відносин, яка являє собою сукупність природних, географічних, економічних, інституційних, екологічних та інших елементів даної системи [3].

Визначаючи поняття регіону, ми дійшли до висновку, що в його основі лежить ефективна взаємодія між економічною, соціальною та екологічною сферами, від показників яких залежить рівень сталого розвитку в певній країні. Тепер більш детально поговоримо про кожну з них.

Соціальна система – це взаємозв'язок різних соціальних інститутів, форма діяльності груп, спільнот людей, різних соціальних верств, форма здійснення комунікативної взаємодії між ними для здійснення певної діяльності, що означає функціонування суспільних відносин. Поділ соціальної системи відбувається за рахунок суспільного поділу праці, вона може являти собою сукупність установ або осіб, які володіють певними матеріальними благами та здійснюють певну функцію для суспільства, обмежені набором стандартів поведінки та мають мету для здійснення діяльності та виконують певні функції. Основними завданнями соціальної сфери є підвищення рівня життя населення, подолання бідності, культурний розвиток, охорона здоров'я, навчання, стабілізація демографічних процесів (підвищення народжуваності над смертністю) [1].

За визначенням Анопченка Т. Ю., економіка – це виробничі стосунки, які виникають, між людьми в процесі створення, розподілу, обміну і споживання економічних благ, який безпосередньо створений виробничою діяльністю людей та економічним зростанням суспільства [1].

Основні завдання, які має виконувати економічна сфера, – це економічне зростання, забезпечення здорової конкуренції, забезпечення та підвищення якості та ефективності виробництва, щоб забезпечити позитивну динаміку розвитку економіки [3]. Економічні відносини в суспільстві є основою для всіх інших стосунків і визначають їх подальший розвиток. Будь-який тип виробництва, яке б функціональне призначення в нього не було, обов'язково має вплив на оточуюче середовище, це може проявлятися у вигляді викидання відходів виробництва, викидів вуглекислого газу чи радіаційного опромінення, надмірне використання невідновлюючих природних ресурсів та інші, що, у свою чергу, призводить до зміни соціальної сфери, адже забруднення нашої екосистеми не може не вплинути на її жителів [1].

Усі системи – екологічна, економічна та соціальна – взаємопов'язані між собою. Єдиною системою, яка може існувати ізольовано від усіх інших, є екологічна, адже вона існувала задовго до нас, а людина лише останнім часом почала замислюватись про той негативний вплив, який вона несе навколишньому середовищу, і почала його хоча б призупиняти. Економіка ж найбільш інтегрована система, яка не може існувати без використання ресурсної бази природи та трудових ресурсів суспільства; суспільство так само користується благами природи та взаємодіє в економічній системі, яка виконує стимулюючу функцію будь-якої діяльності в цивілізованому суспільстві [1].

Екологічна система більш пасивна в порівнянні із соціальною та економічною. Основні завдання цієї системи – це збереження екосистеми, обмеження у використанні ресурсів, забезпечення якості довкілля та життя людей, запобігання екологічному лиху – це все може здійснюватися за допомогою ефективного державного або регіонального управління, шляхом заохочення до екологічного виробництва та посиленням штрафних санкцій за забруднення навколишнього середовища [3].

При економічному зростанні в соціо-еколого-економічній системі результатом є не лише задоволення матеріальних потреб людини, але й інших потреб – у соціальній взаємодії, у розвитку світогляду, життя в екологічно чистій зоні, споживання екологічно чистих продуктів, що, у свою чергу, впливає на стан здоров'я та рівень життя людини.

Після визначення всіх основних структур СЕЕС визначити саму соціо-еколого-економічну систему досить просто. Ефективна взаємодія економічної, екологічної та соціальної сфери діяльності суспільства, обмеженої певними нормами та інституційним середовищем та спрямованої на ефективний результат і сталий розвиток і є – соціо-еколого-економічна система [4].

Дана система – це сукупність певних елементів, які взаємопов'язані та взаємодіють між собою і утворюють нерозривну єдність. Характерною особливістю є те, що єдність існує не лише між елементами, з яких вона складається, але й із середовищем, взаємодіючи з яким вона утворює цілісність [3].

Розвиток інституційного середовища визначається розвитком регіону, в якому воно діє, його економічними можливостями та характеристикою населення. При реформуванні СЕЕС потрібно враховувати, що в кожного типу регіональної економіки інституційне середовище матиме свої особливості, що впливатиме на соціальні та економічні відносини, а також стан довкілля [3].

На регіональному рівні в структурі СЕЕС виникають певні зв'язки – *техніко-екологічні* (використання ресурсозберігаючих технологій, екологічного виробництва, з низьким рівнем відходів, економне використання невідновлюваних ресурсів); *соціально-економічні стосунки* (стосунки, які виникають між людьми відносно форм власності на засоби виробництва та виготовлений продукт, а також з приводу розподілу, обміну і споживання матеріальних благ); *еколого-соціальні сто-*

сунки (підвищення рівня життя населення та здоров'я, дбайливе ставлення до довкілля, охорона навколишнього середовища) [3].

Людина задовольняє власні потреби, активно використовуючи природні блага, тому розвиток людства – це постійне протиріччя між необмеженістю людських потреб і обмеженою кількістю природних ресурсів. Концепція сталого розвитку виходить саме із збалансування людських потреб і обмежень у ресурсах, викликаних здатністю природи до самовідтворення.

Природа – найважливіший чинник у формуванні потреб та інтересів суспільства, що супроводжує його розвиток. Основною проблемою сучасності стає екологізація свідомості людини і суспільства в цілому, необхідно виробничі та споживчі потреби формувати відповідно до екологічних обмежень [1].

Сталість соціо-еколого-економічної системи залежить від сталості екологічної підсистеми, адже вона є основою для соціальної та економічної підсистем. Дивним є такий парадокс: екологічна система може існувати незалежно від інших двох підсистем і людства взагалі, а людство не може існувати без неї, у першу чергу, тим самим поступово руйнуючи її, призводячи екологічну ситуацію до того, що воно саме не може існувати в даній підсистемі без позитивного впливу на неї, хоча навіть якщо дана екосистема стане непридатною для існування людства – вона все одно існуватиме і розвиватиметься (прикладом того може стати шалене підвищення радіації). Стійкість системи порушується, коли одна з підсистем не узгоджується з іншими, що порушує єдність системи.

Отже, СЕЕС складається із сукупності взаємозв'язків між екологічною, економічною та соціальною сферами, які регульовані інституційним середовищем і основним їх завданням є формування сталого економічного розвитку [5].

У структурі СЕЕС передбачено такі дев'ять типів зв'язків для регулювання цих відносин:

- 1) *економічний* – зв'язок, який виникає як результат дії економічних законів, описує розвиток явищ і стосунків в економіці;
- 2) *економіко-соціальний* – зв'язок, який демонструє виробничі відносини і розподіл суспільних благ;
- 3) *економіко-екологічний* – зв'язок, який показує як антропогенний вплив на навколишнє середовище, діяльність людей, що спричиняє забруднення навколишнього середовища виробничими відходами, великими викидами вуглекислого газу та інших хімічних сполук, нераціональне використання природних ресурсів, так і заходи щодо охорони природи та усунення загрози екологічного лиха;
- 4) *екологічний* – зв'язок різних природних систем між собою;
- 5) *еколого-соціальний* – зв'язок, який характеризує природу як середовище життєдіяльності людини, є основним чинником визначення умов життя людей та їх здоров'я, визначає природу як основне джерело задоволення первинних потреб людини, а саме: їжі та води;

6) *еколого-економічний* – зв'язок, що показує природу як основне джерело забезпечення економіки ресурсами та формування бази сировини, демонструє вплив людини на навколишнє середовище, наслідком яких є умови людського існування;

7) *соціальний* – зв'язок, що відображає діяльність певної особи в суспільстві;

8) *соціально-екологічний* – зв'язок, який демонструє вплив суспільства на економіку як основного джерела трудових ресурсів і розвитку НТП;

9) *соціально-екологічний* – зв'язок, який відображає безпосередній вплив людини на навколишнє середовище, що найчастіше проявляється в забрудненні екосистеми [1].

Протиріччя між бажанням суспільства жити в екологічно чистій зоні та охороняти навколишнє середовище та інтересами господарюючих суб'єктів, спрямованих на максимізацію прибутку, тим самим використовуючи екологічні блага та забруднюючи навколишнє середовище, призводить до необхідності визначення оптимального стану економічної системи, яке привело б до узгодження бажань сторін, – є головною причиною формування СЕЕС [3].

Виходячи з наведених вище зв'язків, усі біологічні потреби соціума можна об'єднати в групу еколого-економічних потреб, які є сукупністю екологічних і економічних потреб у природних та економічних благах, на основі взаємодії людини і екосистеми у вигляді виробничої діяльності суспільства і відтворення людини [2].

Сьогоднішнє суспільство – це інформаційне суспільство, яке впроваджує нові технології та розробки, всебічно підтримує розвиток НТП, що є основним чинником економічного піднесення. Впровадження інновацій в економіку, або знизити рівень навантаження на природу, широко розповсюджені не лише в розвинутих країнах, але і в країнах, що розвиваються, може мати як позитивні, так і негативні наслідки, адже дуже часто нові технології в галузі біології та екології можуть, навпаки, створити нові форми забруднення (як це було з винаходом пластмаси), або нових форм життя (мутації різних організмів можуть принести нові форми шкідників, типу колорадського жука, або вірусів – різні форми грипу), а може взагалі вплинути не лише на розвиток людства і сам факт його існування, проте дослідження в цих галузях можуть відкрити для нас безліч потенційних можливостей – екологічно чисте виробництво, заміники невідновлюваних ресурсів, безвідходне виробництво, повна утилізація відходів [1].

Гармонійний сталий розвиток СЕЕС можна забезпечити шляхом системного підходу, прослідкувавши і спрогнозувавши зміни в основних складових СЕЕС під впливом діяльності людини, що безпосередньо впливає на екосистему, описавши ситуацію в цілому, впровадивши ефективну законодавчо-правову базу захисту навколишнього середовища, використавши усі важелі екополітики на шляху до формування соціально-економічних реформ для створення умов сталого розвитку України.

Виходячи з вищесказаного, у СЕЕС, крім екологічної, економічної та соціальної складової, слід включити

ще й інституційну, яка б досліджувала тип і структуру певної економічної системи [5, с. 139].

Сучасній соціо-еколого-економічній системі притаманні такі риси:

- ✦ встановлення основних постіндустріальних заasad, які базуються на розвитку людини та її духовності, а також соціальних стосунків, в яких бере участь більшість населення, досить характерним є розвиток технологій і техніки;
- ✦ наявність проблеми узгодження економічної ефективності та соціальної справедливості, у силу того, що з розвитком економіки з'являються більш технологічні завдання, які вимагають певних знань і навиків, а більшість ручної праці стає непотрібною, тому частина населення, яка не може виконувати нові функції, продиктовані розвитком суспільства і економіки, утворює маргінальні групи, яким потрібна певна перекваліфікація для виконання необхідних завдань, аби не опинись за межею бідності;
- ✦ культ брeнда. На сьогоднішній момент продукція не служить десятки років, тому виробники запроваджують маркетингову політику в напрямку брeндовості, аби споживач через деякий проміжок часу хотів оновити певну річ не через те, що вона вийшла з ладу, а тому, що вийшла новіша, покращена модель. Наслідком такої політики великих підприємств є зростання кількості малих підприємств, які випускають непрофільну для холдингів продукцію (наприклад, сумочки для мобільних телефонів);
- ✦ погіршення стану довкілля, що поставило під сумнів концепцію «економічного зростання» і зумовило необхідність розвитку концепції «сталого розвитку» через екологізацію виробництва, формування екологічної культури. Дана концепція стала основою функціонування усієї світової економіки;
- ✦ зростання кількості посередників в економічних відносинах. Посередники реалізують товар і беруть на себе частину фінансових ризиків [8, с. 47].

Об'єднання законів економіки і законів природи в єдину систему на сьогоднішній день є досить великою проблемою, внаслідок чого цілісний розвиток суспільства і природи досить часто неузгоджений і має позасистемний характер. На основі причинно-наслідкових соціо-еколого-економічних закономірностей, які тільки починають зароджуватися, виникає можливість співіснування суспільства і природи, можливостей екологізації наявних законів, які пояснюють стан економіки і рівень життя суспільства [1].

Соціо-еколого-економічні принципи повинні спрямовуватись на збалансовану взаємодію економіки, природи і суспільства, об'єднуючи їх в єдину органічну систему. Розуміння та прийняття суспільством існуючих природно-виробничих циклів та облік у своїй господарській діяльності еколого-економічних закономірностей є основою гармонійного існування СЕЕС [1].

Сталий розвиток соціо-еколого-економічної системи у вузькому значенні слова розглядається як стійкість кожної з підсистем і системи в цілому, а в широкому сенсі – це динамічне функціонування всієї системи, включаючи усі види стійкості [8, с. 49].

ВИСНОВКИ

Отже, визначивши основні компоненти соціо-еколого-економічної системи та умови їх взаємодії на регіональному рівні, можна зробити висновок, що її ефективне функціонування може здійснюватись на основі:

- ✦ чіткого визначення особливостей певного регіону – його географічного положення, природно-кліматичних умов, демографічної ситуації, рівня безпеки життя населення, рівня забрудненості атмосфери, наявності природних ресурсів;
- ✦ розвитку продуктивних сил і виробничих відносин – типові види економічної діяльності, розвиток інфраструктури, рівень економічного зростання, рівень розвитку підприємницької діяльності;
- ✦ забезпечення ефективної правової бази для впровадження концепції сталого розвитку в регіоні.

Основною характеристикою регіональної СЕЕС є те, що всі три основні її компоненти (екологічна, економічна і соціальна сфери) знаходяться в тісній взаємодії та жодна з них, крім екологічної, не може самостійно існувати, що свідчить про те, що вона є первинною для виникнення всіх інших сфер і може існувати без них. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Анопченко Т. Ю.** Структура социально-экономических и экологических составляющих системы комплексного развития территорий / Т. Ю. Анопченко [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.journal-nio.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1136&Itemid=102
2. **Бородин А. И.** Региональные экономические системы и их устойчивость / А. И. Бородин, Н. Н. Киселева // Вестник Адмурского университета. – Серия «Экономика и право». – 2011. – № 4. – С. 3 – 7.
3. **Желаева С. Э.** Институциональные аспекты устойчивого развития социо-эколого-экономических систем различных типов / С. Э. Желаева, В. Е. Сактоев, Е. Д. Цыренова. – Улан-Удэ : ВСГТУ, 2005. – 153 с.
4. **Иванов В. А.** Методологические основы устойчивого развития региональных социо-эколого-экономических систем / В. А. Иванов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://koet.syktsu.ru/vestnik/2011/2011-2/3/3.htm>
5. **Кліменко О. В.** Формування соціо-еколого-економічної системи в регіоні в контексті сталого розвитку / О. В. Кліменко // Коммунальное хозяйство городов. – 2012. – № 3. – С. 137 – 141.
6. **Карпець С. Л.** Підходи до визначення сутності поняття регіону та його структури / С. Л. Карпець // Економічний простір. – 2013. – № 72. – С. 46 – 54 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecpros_2013_72_7.pdf
7. **Міхно Н. К.** Особливості формування поняття «регіон» у соціологічному дискурсі / Н. К. Міхно // Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія». – 2012. – Т. 18, кн. 2. – С. 47 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VzKhgu_2012_18_2_10.pdf

8. **Овчинникова А. В.** Экономический рост в рамках устойчивого развития социально-эколого-экономической системы / А. В. Овчинникова // Вестник Адмурского университета. – Серия «Экономика и право». – 2012. – № 2. – С. 43 – 50.

9. **Пристайко О.** Еколого-економічний потенціал сталого розвитку та його індикативний вимір / О. Пристайко, Є. Хлобистов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economics-of-nature.net/uploads/arhiv/2014/Prystayko.Pdf>

REFERENCES

- Anopchenko, T. Yu. "Struktura sotsialno-ekonomicheskikh i ekologicheskikh sostavlyaiushchikh sistemy kompleksnogo razvitiia territoriy" [The structure of the socio-economic and environmental components of the integrated development of territories]. http://www.journal-nio.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1136&Itemid=102
- Borodin, A. I., and Kiseleva, N. N. "Regionalnye ekonomicheskie sistemy i ikh ustoychivost" [Regional economies and their stability]. *Vestnik Admurstskogo universiteta. Seriya «Ekonomika i pravo»*, no. 4 (2011): 3-7.
- Ivanov, V. A. "Metodologicheskie osnovy ustoychivogo razvitiia regionalnykh sotsio-ekologo-ekonomicheskikh sistem" [Methodological basis for sustainable development of regional socio-ecological-economic systems]. <http://koet.syktsu.ru/vestnik/2011/2011-2/3/3.htm>
- Klimenko, O. V. "Formuvannya sotsio-ekologo-ekonomichnoi systemy v rehioni v konteksti staloho rozvytku" [Formation of socio-ecological-economic system in the region in the context of sustainable development]. *Kommunalnoe khoziaistvo horodov*, no. 3 (2012): 137-141.
- Karpet, S. L. "Pidkhody do vyznachennia sutnosti poniattia rehionu ta ioho struktury" [Approaches to defining the essence of the concept of the region and its structure]. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecpros_2013_72_7.pdf
- Mikhno, N. K. "Osoblyvosti formuvannya poniattia «rehion» u sotsiologichnomu dyskursi" [Features of formation of the concept of "region" in sociological discourse]. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VzKhgu_2012_18_2_10.pdf
- Ovchinnikova, A. V. "Ekonomicheskii rost v ramkakh ustoychivogo razvitiia sotsialno-ekologo-ekonomicheskoy systemy" [Economic growth in the framework of sustainable development and social-ecological-economic system]. *Vestnik Admurstskogo universiteta. Seriya «Ekonomika i pravo»*, no. 2 (2012): 43-50.
- Prystayko, O., and Khlobystov, Ye. "Ekologo-ekonomichnyi potentsial staloho rozvytku ta ioho indykatyvnyi vymir" [Ecological and economic potential of sustainable development and its indicative measurement]. <http://economics-of-nature.net/uploads/arhiv/2014/Prystayko.Pdf>
- Zhelaeva, S. E., Saktoev, V. E., and Tsyrenova, E. D. *Institutsionalnye aspekty ustoychivogo razvitiia sotsio-ekologo-ekonomicheskikh sistem razlichnykh tipov* [Institutional aspects of sustainable development of socio-ecological and economic systems of various types]. Ulan-Ude: VSGTU, 2005.